

ԼԵՐ ԿԱՄՍԱՅԱՆ

Շվեյցարիա և Հայաստան

Ինչպես որ Չվիցերիո մեջ գերմանացիք, ֆրանսիացիք և իտալացիք կկազմեն դաշնակցական պետություն մը, անանկ ալ Հայաստանի մեջ դաշնակցականները, ռամկավարներն ու հնչակյանները կկազմեն դաշնակցական ազգություն մը, ազգային բոլոր հարցերու մեջ միանգամայն ավտոնոմ:

Այն օրվնե, երբ գոյություն ունեն այս կուսակցությունները, տեսնված չէ համազգային հարց մը, որ տեղե մը ճամփա ինկած՝ անարգել իր նպատակին դիմած ըլլա:

Կուսակցություն մը ազգին համար բան մը կշինե, բայց անկարելի է, որ այդ շինված բանը գործադրության դրվի, ինչքան ալ օգտակար ըլլա. ո՛չ, պետք է բերես մյուս երկու կուսակցություններու առջևն անցունես, անոնք ալ ձեռները շինված բանին վրա քսեն, որ նո՛ր վավերական սեպվի:

Զինվորագրությունն այն միակ հարցն է, որ սխալմամբ կկարծեի, թե համազգային պիտի ըլլար ու բոլոր կուսակցություններն իրենց քիթերը վեր բռնելով, թող պիտի տային, որ այս հարցն անարգել անցներ իր գործին երթար:

Բայց այդպես չեղավ:

Երևանի մեջ թուրքահայ զինվորագիր առյան մը կա, որու անդամները Արևմտահայ խորհուրդեն բխյալ կուգան և կազմված են դաշնակցականներն և ռամկավարներն:

Ու հնչակյաններ չկան:

Տե՛ր, դու փրկես-ագատես...

Էֆենդիմ, սա հնչակյանները, որոնք գրպանի փոշու նման մինչև գրպանը չշրջես՝ չեն երևար, հրապարակ իջան ու պահանջեցին զինվորագիր ատյանին մեջ տեղ մը:

-Տեղ չունինք,- ըսին:

-Ինչո՞ւ:

-Վասնզի ձեր կուսակցությունն ընդամենը 17 հոգի է կբաղկանա:

Այս լսելով հնչակյանները ետև դարձան ու պոռացին.

-Պրոլետարներ՛ր բոլոր երկրներու, միացե՛ք:

Միացան:

Ու դեռ 17-են բան մըն ալ պակաս դուրս եկավ: Ասոր վրա գացին եկան, եղածին բան մըն ալ ջուր գարկին ու վերջապես իրենց թիվը 17-ի հասցնելով՝ տեղ պահանջեցին և... ստացան:

Իսկ ես կբողոքեմ:

Շայ ազգն երկու միլիոն է: 17-ը երկու միլիոնի մեջ 117, 710 անգամ կա ու դեռ տաս ալ կավելանա: Եթե տասնևյոթանոց կուսակցություն մը իրավունք ունենա տեղ մը պահանջելու, այն ատեն զինվորագիր ատյանը պիտի բաղկացած ըլլա 117,710 անդամներն ու 10 փոխանդամներն: Թող տալով, որ այսքան միայն գրելով զբաղվեն, նախ գրիչ չի բավեր, երկրորդ իբրև ճակատ մեկնողներ, մեր դեմ պիտի ունենանք ծերեր, կանայք ու երեխաներ... միայն:

Այս օրենքին հիման վրա ի՞նչ կըսեք ինձ, որ վաղն իսկ երթամ աներոջս, քեռիիս, փեսայիս, քավորիս դռները ծեծեմ ու հինգ քույրերուս հետ վաթսուննոց կուսակցություն մը կազմեմ ու Աստյանին առաջը գալով՝ երկու տեղ պահանջեմ:

Ա՛, պիտի ըսեք խելքը գլխին մարդ չունիս:

-Մարդ չունիս քե՞զի ինչ. մարդ չունիս՝ ձող մը կտնկեմ Աստյանին մեջ կդառնամ. տեղը իմս չէ՞, խնդիրը սկզբունքի՞ն վրա է, թե մարդու:

Ի տես կուսակցության մը այս անձնուրաց աշխատասիրության, միտքս կուզա հետևյալ միջադեպը, որ վերջաբանի փոխարեն կուզեմ պատմել:

Այգետեր մը երկու մշակ վարձելով՝ այգին փորելու կդրկե: Կեսօրին այգին գալով, կտեսնե այգին բնավ փորված չէ ու մշակները քանի մը քայլ իրարմե հեռու, կոնակներուն վրա պատկած երկինքը կնայեն:

-Ին՞չ ես ըրեր այսօր,-կհարցնե այգետերը մոտենալով առաջին մշակին:

-Ոչին՛չ,- կպատասխանե մշակը առանց ծածկելու:

-Դո՞ւն ինչ ես ըրեր,- կհարցնե այգետերը երկրորդ մշակին:

Սա, որ չէր լսած, թե ինչ էր պատասխաներ իր ընկեր մշակը՝ կպատասխանե՝

-Տե՛ր, իսկ ես կօզնեի ընկերոջս...

1918թ.